

Юбилеи 2008

Академик Иван Стоянов Гуцов на 75 години



Академик Иван Стоянов Гуцов е роден на 31 май 1933 г. Висшето си образование завършва през 1953 г. във Висшия химикотехнологичен институт в София по специалността „Технология на силикатите“. Непосредствено след дипломирането си постъпва на работа в Института по физикохимия на Българската академия на науките.

През 1972 г. придобива, и то директно, научната степен „Доктор на химическите науки“. На 41 години е избран за старши научен сътрудник първа степен, а през 1989 г. – за професор. Ръководи и секция „Кристален растеж“. Основател е и пръв ръководител на секция „Физикохимия на аморфните материали“. Бил е ръководител на много дипломанти и 15 докторанти. Специализира в световно известни научни центрове: Институт по неорганична химия на Германската академия на науките в Берлин, Институт по химия на силикатите на Руската академия на науките в гр. Санкт Петербург, Университета в Щутгарт и Институт по силикатни материали в гр. Вюрцбург, Германия.

Днес проф. Иван Гуцов е един от най-дейните, най-известните и международно признати представители на българската физикохимия. Високо ценни са оригиналните му научни приноси в областта на кинетиката на зародишообразуването и механизма на кристален растеж в преохладени стопилки, при електроотлагане, в биологично важни разтвори (образуване на бъбречни камъни). Същевременно проф. Гуцов разшири проблематиката на българската физикохимия с многобройните си трудове в областта на термодинамиката, статистическата физика и свойствата на веществата в стъкловидно състояние. С право се счита за един от създателите на съвременната термодинамична теория на стъклата като физическо състояние. Тези изследвания крият и перспективи за практически приложения. Особено интересни са осъществените опити върху синтеза на диаманти, кристализацията в условия на безтегловност и др.

Академик И. Гуцов е автор на повече от 250 широко цитирани оригинални научни труда, 13 авторски свидетелства и патенти и на издадената в Германия (Spinger Verlag) и предизвикала много голям международен интерес монография с автори И. Гуцов и Й. Шмелцер „The Vitreous State: Thermodynamics, Structure, Rheology and Crystallization“.

Всеизвестно е, че академик Гуцов е увлекателен и същевременно много задълбочен лектор. Чел е различни лекционни курсове в най-престижни наши и чуждестранни университети (Химическия факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, Химикотехнологичния и металургичен университет в София, Университета „Проф. Ас. Златаров“ в Бургас, Университета „Фридрих Шилер“ в Йена и Университета в Рошок (Германия, Масачузетския технологичен институт в Бостън и Щатския университет „Алфред“ в Ню Йорк (САЩ), Федералния университет в Сан Карлос (Бразилия) и др.

Акад. Иван Гуцов е дългогодишен член на редакционните колегии на две международни и две български списания. Член е на международния институт по кристалография, на Германското стъклотехническо дружество, на Ню Йоркската академия на науките, на международната комисия по стъкло и на два специализирани научни съвета.

Както може да се предполага, напълно заслужено акад. Гуцов е удостоен с редица чуждестранни и български отличия и награди: Национална награда и златен медал на Съюза на учените в България, орден „Кирил и Методий“, възпоменателен медал на Университета „Проф. Ас. Златаров“ в Бургас. Удостоен е и с едно извънредно високо отличие – Международната награда за наука на фондацията „Александър фон Хумболдт“ в Германия.

Не само за акад. Иван Гуцов, но и за неговите съвипусници високосната 2008 г. се оказа юбилейна. Понякога юбилейните чествания ми припомнят думите на изтъкнатия наш художник Владимир Димитров-Майстора: „Ха бабам – отсега натам!“

Колегите и многобройните приятели на акад. Иван Гуцов му пожелават от сърце здраве, бодр дух и активно дълголетие.

Д. Клисурски

Проф. дн инж. Иван Николов Грънчаров на 70 години



Проф. дн инж. Иван Николов Грънчаров е роден в гр. Пещера на 16 юли 1937 г. През 1955 г. завършва средно образование в родния си град с отличен успех, а през 1961 г. – Химико-технологичния и металургичен университет (ХТМУ) по специалност „Технология на неорганичните вещества“ също с отличен успех. Веднага с конкурс постъпва на работа в същия университет и до 2007 г. работи в него последователно като асистент, старши асистент (1964 г.), главен асистент (1968 г.), доцент (1974 г.) и професор (1992 г.) в катедрата „Технология на неорганичните вещества“ и в „Център по екология“. През 1971 г. успешно защитава кандидатска дисертация, а през 1991 г. – дисертация за присъждане на научното звание „Доктор на техническите науки“.

Научната и преподавателска дейност на проф. Иван Грънчаров е в областта на неорганичната химична технология и инженерната екология и опазване на околната среда. С активното му участие и под негово ръководство са разработвани учебни планове за специалностите „Технология на неорганичните вещества“ (ТНВ) и „Неорганични химични технологии“ (НХТ). За тях, както и за специалността „Инженерна екология и опазване на околната среда“, той разработва множество учебни програми. Подготвя и провежда лекционни курсове: „Технология на минералните киселини, торове и соли“, „Химична технология на неорганичните промишлени отпадъци“, „Теоретични основи на некаталитичните процеси в ТНВ“, „Безотпадъчни технологии“, „Мениджмънт на индустриалните отпадъци“, „Мениджмънт на твърдите отпадъци“, „Агроекология и устойчиво земеделие“, „Замърсяване и възстановяване на замърсени почви“ и др. Изнася лекции и в провеждания в ХТМУ курс за получаване на Европейска магистърска степен по „Опазване на околната среда и устойчиво развитие“. Под негово ръководство разработват и защитават дипломните си работи над 200 млади специалисти.

Проф. Ив. Грънчаров самостоятелно и в съавторство написва и издава 14 книги, учебници и учебни помагала в областта на НХТ и инженерната екология: „Технология на минералните киселини, соли и пигменти“, „Производство на фосфорни торове“, „Производство на азотни торове“, „Справочник по минерални торове“, „Химична технология на неорганичните промишлени отпадъци“, „Обезвреждане, преработване и рециклиране на твърдите отпадъци“ и др. Той развива значителна по обем научноизследователска работа, свързана с разработване на физикохимичните основи на процесите, методите и технологиите при получаването на неорганични вещества (киселини, торове и соли), преработване и оползотворяване на промишлени отпадъци и създаване на безотпадъчни технологии. По-значимите му творчески постиже-

ния се отнасят до разработване на физикохимичните основи на разлагане на фосфогипс (ФГ) и създаване на методи за неговото преработване; развиване на нови научни направления за комплексно преработване на ФГ, отпадъци и природни фосфати (ПФ) и за биотехнологично преработване на ПФ; разработване на безкиселинни и безотпадъчни трибохимични методи за преработване на ПФ и получаване на фосфорни торове; изследване на неорганични системи и създаване на технологии за получаване на нови видове твърди и течни торове и др.

Проф. Ив. Грънчаров има значителна научна продукция, отразена и популяризирана в 294 публикации в наши и чуждестранни списания. По тях са забелязани над 260 положителни цитати. Разработените оригинални методи и технологии са защитени с 81 изобретения и 16 патента в други страни – САЩ, Русия, Германия, Англия, Канада, Белгия и Франция. Научните резултати са били представени на 75 наши и международни научни прояви. Участва при организирането и провеждането на 2 симпозиума по фосфогипс в САЩ и няколко конференции по торове у нас.

Научноизследователската и развойна дейност на проф. Грънчаров е свързана с научното обслужване на неорганичната химическа промишленост и опазването на околната среда. Той ръководи и участва в разработването на повече от 50 теми и проекти и има внедрени 13 разработки с икономически ефект от около 4.2 млн. лв.

Под негово ръководство са защитени успешно 18 докторски дисертации. Посочените постижения определят проф. Ив. Грънчаров като утвърден и признат учен, висококвалифициран специалист и организатор и ръководител на изследвания в областите, в които работи. Ползва се с голям авторитет и е търсен и ценен както у нас, така и в чужбина. Изнася научни доклади като поканен лектор в университети в чужбина. Членува в редица професионални научни организации: СХБ, Българско сдружение по торове и торене (председател на УС от 1998 до 2006 г.), Международна асоциация по механохимия, Международна асоциация по твърди отпадъци, Балканска асоциация по околна среда и др.

Той е бил член на редица научни съвети и комисии: АС на ХТМУ, НС и ФС на ФНТМ на ХТМУ, НС и ФС на ФХТ, СНС по химия и технология на неорганичните вещества и силикатите, СНС по неорганични технологии и металургия (2002–2006 г. председател), НС на НПП „Елит“ София, НС на ЦИХП София, Технически комитет 63 по минерални торове и подобрители на почвата към БИС (председател от 1997 г.), Научната комисия по химически науки при ВАК (два мандата) и др. Проф. Грънчаров е експерт към Националната агенция за оценяване и акредитация и притежава професионална компетентност за извършване на оценки на въздействието върху околната среда. Участва в разработването на оценки на въздействието върху околната среда на крупни предприятия и проекти – АЕЦ „Белене“, „Антибиотик“ АД, „Неохим“ АД, „Кремиковци“ АД и др.

За своята ползотворна изследователска, иновационна и преподавателска дейност проф. Грънчаров е награждаван многократно: лауреат на Димитровска награда за наука и техника (1984 г.), почетен изобретател на България (1986 г.), награди на Държавния комитет за наука и технически прогрес (1983 г.), Министерството на химическата промишленост, Министерството на строителството и архитектурата и Министерството на образованието и науката.

Проф. Грънчаров е заемал и отговорни административни длъжности в ХТМУ, като зам.-ректор (1987–1989 г.), декан на Факултета по неорганична технология и металургия (1989–1992 г.) и ръководител на катедра ТНВ и НЕП (1996–2003 г.).

Честит юбилей!

Ф. Туджарова

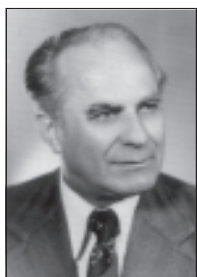
дател на Стопанския съвет при Министерския съвет, а от ноември 1986 до февруари 1991 г. посланик на България в Москва.

Инж. Г. Панков е награждаван с високи държавни отличия като орден „Г. Димитров“ през 1979 г. и „Герой на социалистическия труд“ през 1983 г. за приноси в развитието на химическата промишленост в България.

Инж. Г. Панков е активен член на Съюза на химиците в България. Той е един от инициаторите и активно съдейства за организацията и провеждането на Първата национална конференция по химия, в която участваха над 2000 химици и обсъждаха проблемите на химическата наука, производство и образование. За неговата активна съюзна дейност, през 1996 г. общото събрание го избира за „Почетен член на Съюза на химиците в България“.

Н. Найденов

Ст.н.с. инж. Георги Цанков Панков на 85 години



Георги Цанков Панков е роден на 20 февруари 1923 г. в с. Радомирци, Луковитско. Завършва Луковитската гимназия през 1941 г. и Менделеевския химикотехнологичен институт в Москва през 1951 г. с отличие.

След завършване на образованието си работи в опитната полукоксва инсталация в мина „Черно море“ край Бургас по проблемите за получаване

на синтетични горива от въглища.

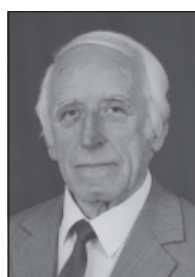
От 1954 г. работи в Научноизследователския институт за технологично изследване на горивата в София. Има над 40 научни публикации и е хабилитиран като старши научен сътрудник. Съвместно с инж. Г. Джамбов обосновават необходимостта и разработват предложение за изграждане на нефтопреработвателен и нефтохимически комплекс на база вносен нефт от бившия Съветски съюз.

От 1960 г. е назначен за главен инженер в отдел „Химическа и целулозно-хартиена промишленост“ в Комитета по промишлеността. От 1963 г. е заместник председател на Комитета по химия и металургия, а от 1965 до 1972 г. – заместник министър на химията и металургията и тежката промишленост. От 1972 г. е търговски представител на България в Москва.

От 1974 г. е министър на химическата промишленост до закриване на министерството на 1 април 1986 г. През този период химическата промишленост е един от интензивно развиващите се отрасли и играе важна роля в икономиката с над 15% от обема на промишлената продукция, задоволяваща потребностите на страната с основни химически продукти и изделия и осигуряваща над 30% от валутните приходи на страната.

Сред закриване на Министерството на химическата промишленост инж. Г. Панков е първи заместник предсе-

Д-р инж. Иван Викториев Оризарски на 75 години



Иван Викториев Оризарски е роден на 26 януари 1933 г. в с. Владимирово, област Монтана. Завършва Висшия химикотехнологичен институт в София, където се дипломира по специалността „Технология на органичния синтез, високомолекулните съединения и фармацевтичните продукти“.

В периода 1961–1986 г. работи в Централния институт по химическа промишленост, общо 25 години. Между 1986 и 1989 г. е програмен директор в Института по растителни масла в гр. Костинброд.

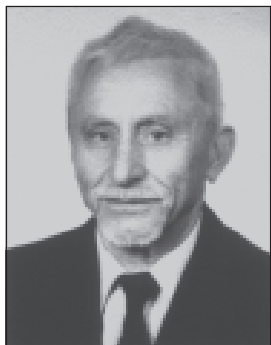
Основните му изследвания са в областта на органичния синтез и по-специално хетерогенните каталитични процеси, от които оформя своята докторска дисертация, защитена през 1979 г. Резултатите от научните му изследвания за защитени с 41 авторски свидетелства и патенти. Има 33 научни публикации. Участва в 17 научни конференции. Преобладаващата част от научната му продукция е разработвана самостоятелно.

Участва в експертни технически и икономически съвети по приемане на проекти и обекти в областта на нефтопреработването, нефтохимията и хранително-вкусовата промишленост. През 1989 г. регистрира и до сега работи в еднолична фирма „Инсорхим“ за наука и изобретателство в химическата промишленост.

Участва активно в дейността на Съюза на химиците в България. Той е основател и председател на организация с нестопанска цел „Сдружение за интелектуално съдействие на обществените реформи“.

Редакцията на списанието поздравява юбиляра и му желае здраве и още много радости от живота!

Ст.н.с. I ст. дн Димитър Механджиев на 75 години



Димитър Русев Механджиев е роден на 20 юли 1933 г. в София. Средното си образование завършва в Първа мъжка гимназия в София през 1950 г., а висшето – специалност химия – в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ през 1956 г. с отличен успех. След това работи в Содовия завод в гр. Девня и в Оловнодобивния завод в гр. Курило. През 1960 г.

постъпва на работа като химик в Института по обща и неорганична химия при БАН. Тук през 1964 г. е избран за научен сътрудник, през 1972 г. – за старши научен сътрудник II степен и през 1985 г. – за старши научен сътрудник I степен. През 1968 г. му е присъдена научната степен „Кандидат на химическите науки“, а през 1983 година – „Доктор на химическите науки“. До 2005 г. е ръководител на една от основните лаборатории – „Химични проблеми за опазване на околната среда“ в Института по обща и неорганична химия. В момента работи в Института по катализ при БАН.

В началото на своята научна кариера ст.н.с. I ст. дн Димитър Механджиев изучава магнитните свойства на катализатори, като за целта конструира първата в нашата страна апаратура за измерване на магнитната възприемчивост на материалите. Основно негово постижение е откриването на магнетокаталитичен ефект при антиферомагнетичите – скокообразно изменение в параметрите на каталитичната реакция окисление на въглероден оксид при фазовия преход от втори род антиферомагнетик-парамагнетик. Като резултат от тези изследвания се стига до идеята за подбор на метални оксиди с определени каталитични свойства.

Друга част от работите на ст.н.с. I ст. дн Димитър Механджиев са в областта на изучаване връзките съвместност-каталитична активност при метал оксидните катализатори на основата на 3d-преходни метали в реакции на пълно окисление на въглероден оксид и въглеродороди. Разработен е термодинамичен подход за определяне областите на стабилност на оксидите и преходните метали в зависимост от температурата и парциалното налягане на кислорода. За първи път е показано, че знакът на втората производна на енталпията на образуване на оксидите на 3d-преходни метали може да се използва като критерий за образуването на нестехиометрични метал оксиди. За първи път се дава теоретично обяснение на експериментално установената линейна зависимост между съдържанието на свръхстехиометричен кислород и специфичната повърхност на металните оксиди. Разработен е оригинален метод за селективно определяне на активната повърхност на метални оксиди, включени в състава на многокомпонентни катализатори. Установено

е, че в хода на каталитичната реакция на повърхността на оксидния катализатор се образува каталитично активен слой, различаващ се по състав и структура от обема на металния оксид. Доказано е, че при образуването на смесени оксиди на 3d-преходни метали с шпинелна структура се стабилизира активната фаза на катализаторите и намалява чувствителността им към каталитичните отрови. Намерено е, че редица шпинели на основата на оксиди на медта, никела, кобалта и мангана проявяват каталитична активност и селективност по отношение на редуцията на азотен оксид с въглероден оксид. Тези изследвания са една от причините за налагане на нов тип катализатори на основата на неблагородни метали.

Ст.н.с. I ст. дн Димитър Механджиев е един от основоположниците на новото за България научноизследователско направление екокатализ. Той е създател на неплатинов катализатор за обезвреждане на отпадъчни и отработени газове, съдържащи въглероден оксид, азотен оксид и органични съединения. Синтезиран е метал оксиден катализатор за неутрализация на въглероден оксид в присъствие на водни пари, работещ при стайна температура. Разработен е и нов метод на каталитично окисление с озон за почистване на въглеводороди от течности и газове.

Под ръководството на ст.н.с. I ст. дн Димитър Механджиев се провеждат и изследвания по създаване на катализатори за обезвреждане на азотни оксиди, съдържащи се в отпадъчни и отработени газове на основа на нанесени върху микропорести носители оксиди на преходни метали. В основата на тези изследвания заляга развитият от Димитър Механджиев теоретичен възглед, че молекулата на азотния оксид, адсорбирана върху катализатори с микропореста текстура, има повишена реактивоспособност. Особено удачно се оказва използването на активен въглен като носител, дължащо се на високата му проводимост, което от своя страна улеснява електронните преходи между взаимодействащите си адсорбати. Предложен е улеснен метод за количествено описание на адсорбцията върху адсорбенти с микропореста текстура. Синтезирани са нови активни катализатори за редукция на азотни оксиди, съдържащи оксиди на кобалта, никела и медта, нанесени върху активен въглен.

Научният актив на ст.н.с. I ст. дн Димитър Механджиев включва над 300 научни статии, 23 авторски свидетелства и патенти, част от които са внедрени със значителен икономически ефект. Трудовете му са цитирани в над 900 чужди работи. Той е съавтор на две научни книги: „Магнетохимия на твърдото тяло“ и „Катализ и опазване на околната среда“. Тези книги са признати в научните среди, като първата от тях се използва при подготовката на студенти и докторанти в областта на координационната химия. Под негово ръководство са защитени 18 дисертации за образователната и научна степен „Доктор“. Като ръководител на лаборатория „Химични проблеми на опазване на околната среда“ той спомага за изграждането и утвърждаването на редица сътрудници като водещи

учени както в областта на катализа, така и в областта на неорганичното материалознание.

През периода 1992–1995 г. ст.н.с. I ст. дн Димитър Механджиев е зам.-председател на Общото събрание на БАН. От 1993 до 2005 г. е заместник директор на ИОНХ, а от 1996 г. е член на Управителния съвет на БАН. Авторитетът на ст.н.с. I ст. дн Димитър Механджиев му позволява да е дългогодишен член на Химическата комисия към ВАК и на Специализирания научен съвет по неорганична и аналитична химия към ВАК. Неговото име е включено в световни биографични справочници за научни дейци и интелектуалци, издавани във Великобритания и САЩ. За научните си постижения той е отличен със значка „Отличник на БАН“, златна значка „За принос в техническия прогрес“ и званието „Почетен изобретател“. През 2003 г. е отличен с ордена „Марин Дринов“ с лента.

Честит юбилей!

Е. Жечева

Академик Димитър Клисурски на 75 години

Академик Димитър Георгиев Клисурски е роден на 16 декември 1933 г. в с. Гложене, Тетевенско. Първоначално е учил в гимназията „Георги Бенковски“ в гр. Тетевен. След награждаване за отличен успех група посредствени ученици съчиняват срещу него политически обвинения и той е изключен (за 2 години) от всички гимназии в страната. Завършил е с отличие шеста мъжка гимназия в София през 1951 г. и Висшия химикотехнологичен институт през 1957 г. Три години е работил като началник на отдел „Технически контрол“ в аналитичната лаборатория и като ръководител на изследователска лаборатория в Химическия комбинат в Димитровград. От този период са и първите му научни публикации. След труден конкурс през 1959 г. е избран за технически научен сътрудник към Института по физикохимия на БАН. От 1960 г. до сега работи в Института по обща и неорганична химия на БАН. През 1968 г. му е присъдена научната степен „Кандидат на химическите науки“, а през 1981 г. – „Доктор на химическите науки“. През 1970 година е избран за старши научен сътрудник II степен, през 1983 г. – за професор, през 2004 г. – за член-кореспондент на БАН и през 2008 г. – за действителен член на БАН.

През един 16-годишен период чете лекционни курсове в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, а през 1970–1971 г. и през 1973 г. чете лекции и като гостуващ професор в Лейкхедския университет в Канада. Успоредно с това изнася цикли от лекции и отделни лекции в редица университети в Италия, Германия, Испания, Австрия и др.

Научните интереси на академик Д. Клисурски са в три модерни области на съвременната химическа наука: синтез и свойства на нови неорганични материали, хетероген



катализ и механохимия. Още през 1960 г. развива теоретичния възглед за определящата роля на енергията на връзката на повърхностния кислород в метал оксидни катализатори за тяхната активност при пълно каталитично окисление, което има широко приложение при решаването на екологични проблеми. Днес този възглед се е утвърдил като една от най-

важните закономерности в обширната област на окислителния хетерогенен катализ и основен принцип при научния подбор на нови катализатори. Успоредно с това академик Клисурски полага у нас основите на системни и задълбочени изследвания в областта на избирателното каталитично окисление, което е от изключителна важност за съвременната химическа промишленост. Установява нови корелации в областта на избирателното каталитично окисление и дехидрогенирането или дехидратирането на алкохоли и други органични съединения. Показва, че скоростта и посоката на техните каталитични превръщания също зависят от енергията на връзката на кислорода в оксиден тип катализатори. Установява корелация между избирателността на катализаторите по отношение на каталитичното окисление и по отношение на дехидрогенирането или дехидратирането на алкохоли. С това се хвърля мост между две обширни области на съвременния хетерогенен катализ. Успоредно с това академик Д. Клисурски разработва и внедрява редица оригинални нови експериментални методи за изследване на катализатори и оксидни материали (пряк термодесорбционен метод за определяне на свръхстехиометричен кислород, метод за регулиране на дисперситета на материалите чрез реакционната среда, метод за разделно определяне на специфичната повърхност на активната фаза в нанесени катализатори и др.).

В своите изследвания академик Клисурски прилага широк спектър от модерни експериментални методи, в редица случаи за първи път у нас (кислороден изотопен обмен, ЯМР, Мьосбауерова спектроскопия, ИЧ спектроскопия, рентгенова фотоелектронна спектроскопия, ЕПР и др.).

Академик Д. Клисурски е автор и съавтор и на значителен брой публикации в областта на екологичния катализ и биокатализа (пълно каталитично изгаряне, избирателна каталитична редукция на азотни оксиди и др.).

Научната продукция на академик Димитър Клисурски включва близо 300 оригинални научни публикации, отпечатани предимно в престижни чуждестранни списания, 37 международни и български патенти и авторски свидетелства, 14 от които са внедрени в промишлеността с голям икономически ефект, повече от 100 публицистични и популяризаторски статии, 4 широко цитирани научни обзора и книгата с монографичен характер „Хетерогенен катализ“.

Трудовете на акад. Д. Клисурски са намерили много широк и подчертано благоприятен отзвук в научната литература. Те са цитирани (в много случаи твърде обстойно) в повече от 2800 публикации, учебници или монографии на автори от повече от 50 държави в Европа, Америка, Азия, Африка и Австралия.

Впечатляващ е приносът на акад. Д. Клисурски и в подготовката на млади научни кадри. Научен ръководител е на 23 докторанти.

В продължение на 20 години (1972–1992 г.) акад. Димитър Клисурски е заместник директор на Института по обща и неорганична химия на БАН. Основател и председател е на Българското механохимично дружество. Избран е за член на редакционните колегии на международните научни списания: „Materials Chemistry“, „Materials Chemistry and Physics“, „International Journal of Mechanochemistry“.

Близо 50 години дейно сътрудничи на съюзния орган на химиците в България списание „Химия и индустрия“ и десетки години е член на неговата редакционна колегия и редакционен съвет. Членува в редица ведомствени и специализирани научни съвети и е дългогодишен научен секретар на Специализирания научен съвет по неорганична и аналитична химия на ВАК. Член е на ръководствата на Международната асоциация на каталитичните дружества и на Международната асоциация по механохимия. Персонално поканен член е на Американското химическо дружество.

Акад. Д. Клисурски е удостоен с голям брой отличия и награди, между които: почетен професор на Лейкхедския университет в Канада, лауреат на престижната международна награда за наука „Хуаризми“, връчена му лично от президента на Иран, награда за чуждестранен автор на Кралското химическо дружество в Англия, медал „Н. С. Курнаков“ на Института по обща и неорганична химия на Руската академия на науките, орден „Св. Св. Кирил и Методий“, отличник на Министерството на химическата промишленост, почетен изобретател, почетен знак на ИОНХ БАН, благодарствена грамота на Химическия факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“, юбилейна грамота за особени заслуги, връчена от министър председателя на България, вписване в златната книга на българските откриватели и изобретатели и др.

Редакцията на списание „Химия и индустрия“ пожелава на акад. Димитър Клисурски здраве и да остане все така верен на себе си и на своите приятели.

Н. Найденов

За учения, учителя и колегата – академик Панайот Бончев на 75 години

Известният чешки писател Милан Кундера има една чудесна книга, наречена „Непо-носимата лекота на битието“. Харесвам много този роман, не само защото



отразява съдбата на един чешки интелектуалец след събитията от Пражката пролет и по този начин представя съдбата на „нестандартните“ хора от мрачното време на комунизма, но защото има чудесно философско заглавие. Искам да го препиша и като мото на краткото си есе за академик Панайот Ранков Бончев по случай неговата 75-годишнина, само

че с лека трансформация – поносимата тежест на научното битие.

На пръв поглед ученият е като всички останали хора – нито по-добър, нито по-лош. Но тази естествена поносимост на битието му, която формално не го различава от другите, е често пъти измамна и неточна. Защото битието на учен е, струва ми се, необикновено и нелеко. Необходимостта да търсиш новото и неизвестното не е всеобщо качество, а какво остава към тази особеност да се добави и задължението на учител за няколко поколения студенти в Химическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“! Тези обстоятелства придават специфична тежест на битието на учения и го извеждат извън рутинната орбита на всекидневието.

Професор Панайот Бончев е роден на 31 декември 1933 г. в Бургас, където завършва известната Мъжка гимназия, мястото за начален старт на много известни български химици. После идва ред на следването в Софийския университет, което приключва с диплома по специалността „Химия“ с пълно отличие. Като че ли такъв летящ старт предопределя по право попрището на учен, но времената са такива, че налагат известно забавяне на старта с работа (според непознатия за днешните млади хора термин „разпределение“) в Химическия комбинат в Димитровград. След непродължителен заводски стаж младият химик спечелва конкурс за асистент в Катедрата по аналитична химия на тогавашния Физико-математически факултет на единствения ни тогава университет. Годината е 1956 г. и ще изминат още цели 46 години в служба на същата катедра и същото научно направление. Впрочем този срок спокойно може да се продължи с още 6 години (т.е. до ден-днешен), тъй като формалното пенсиониране съвсем не отдалечава академика от посвещението му на битието с поносима тежест по нашата класификация. За този период той изминава всички етапи на традиционната научна йерархия в нашите университетски среди – асистент, доцент, професор, защита на две дисертации, позицията на дългогодишен ръководител на катедрата. Но това е само едната „следа“ в кариерата на Панайот Бончев. Паралелно с описаното дотук той става член-кореспондент на БАН, а от 2003 г. е академик (действителен член на БАН). Не бива да се подценява работата му на дългогодишен преподавател в Шумен и Благоевград, където помага за формирането на предиш-

ните локални институти в уважавани днес български университети.

В научните среди отдавна съществува специфична оценъчна система, която колкото и да е несъвършена, все пак е добра мярка за активността и постиженията на учения и преподавателя. Нарича се наукометрия и се използва за различни цели. В случая с академик Бончев нейната роля е да предизвика уважение пред една половин-вековна битка с трудните подстъпи към висшето познание. Сигурно ще е интересно да спомена само някои впечатляващи цифри. Научните трудове на академик Бончев са около 190 статии, главно в международни списания, 3 монографии (една с превод на руски език), 4 специализирани книги, 11 авторски свидетелства и патенти, учебник „Увод в аналитичната химия“ с три издания у нас и едно в Русия, превод и редактиране на широко използвания в аналитичните среди американски учебник „Инструментален анализ“ на Крисчън и О’Рейли. Има още една многозначителна цифра – научните трудове, за които се спомена, са цитирани над 1800 пъти – едно истинско удовлетворение за всеки, прегърнал научното битие, защото стара максима в него е не само да произвеждаш научни статии, но и да накараш научната общност да ги търси, да им обърне внимание, да ги цитира и се позовава на тях. Не бива да се подмине и фактът, че многократно е канен за лектор в повече от 20 университети по света, бил е участник на 97 международни и национални научни форуми.

За да бъде пълна справката по активите на академика, особено във връзка с юбилей, задължително трябва да се спомене и ангажираността на учения и учителя в обществения живот на академичната общност. Тук списъкът е също дълъг и впечатляващ: два мандата заместник-ректор на Софийския университет, заместник-декан на Химическия факултет, член на Факултетния съвет на Химическия факултет за близо четири десетилетия, ръководител на Научноизследователския сектор на Софийския университет, председател на авторитетния Специализиран научен съвет по неорганична и аналитична химия към ВАК, председател на Научната комисия по химия към ВАК, член на Комисията по химия към Националния фонд „Научни изследвания“, член на Управителния съвет на фонда, член на Националната комисия за ЮНЕСКО и на Националния комитет за ИЮПАК, председател на комисията по екологично образование към Министерството на образованието и науката, главен координатор на големи европейски проекти, член на Съвета на международните конференции по координационна химия, член на редакционната колегия на авторитетното международно аналитично списание „Таланта“, един от директорите на международния алианс „Университети за демокрация“. Всичко това само доказва нашата теза за тежестта на научното битие на големия учен, който днес е длъжен да се справя не само с интелектуални, но и с административни предизвикателства, често споменавани като

„научен мениджмънт“. Безспорно академикът винаги е отвърщвал и на двете предизвикателства.

Убеден съм обаче, че има още едно специално предизвикателство, за което той би говорил с удоволствие. Това е приятното удовлетворение да създадеш свое научно направление, в което да „отгледаш“ ученици и последователи, още едно важно условие в академичната кариера. Академик Панайот Бончев създава две научни школи у нас – по кинетичен анализ и по координационна и биокоординационна химия. И веднага принадлежащите към този факт числови данни – ръководител на 17 докторанти, от които 4 от чужбина, и на повече от 60 дипломанти – общо почти цял випуск студенти от по-новото легоброе не на висшето образование по химия у нас! В ръководеното от академик П. Бончев научноизследователско направление са израснали в научното си поприще шестима доктори на науките, седем доценти, 15 асистенти и научни сътрудници. Ето това са данни, които правят професор Бончев (често пъти при разговор с него той е подчертавал, че най-много цени това свое научно звание, защото то отразява най-пълно удовлетворението от работата на учен и учител) особено горд и щастлив.

Такава активност не може да остане незабелязана от научната общественост. Академик П. Бончев е избран за Оствалдов професор в Лайпцигския университет, носител е на медал за научни постижения в областта на координационната химия, на наградата по химия на името на професор Асен Златаров, на орден „Св. Св. Кирил и Методий“, на почетни медали на Софийския университет и БАН, както и на университетите в Шумен и Благоевград, на Московския държавен университет и на Украинската академия на науките. Почетен гражданин е на родния си град Бургас.

Ето че необикновеният кръг на битието се затваря – от началото в гимназията в Бургас до една заслужена почит към цялостната дейност. Но всяка подобна „юбилейна“ статия със сигурност ще пропусне важни елементи от личността на академика. Той бе години наред оценяван като най-добрия преподавател в Химическия факултет. Обича литературата и често се е изкушавал в литературното поприще. Умее да разказва интересни истории по време на катедрените празненства. На всичко отгоре има много специфична рождена дата – 31 декември. Това ако не е съдбовен знак?

На 75 години човек със сигурност може да определи достатъчно точно, дори аналитично, тежестта и лекотата на битието си. Заиграх се със заглавието на Кундера не само от стремеж за оригиналност, но и в стремеж за търсене на духовните мостове между научното познание и интелектуалната възвишеност, мостове, по които академик Панайот Бончев преминава с удоволствие и лекота, без да се страхува дали пътят е поносим или рискован. Да му пожелаем здраве и неуморност за още много години!

В. Симеонов

Проф. дн Галин Петров навърши 70 години



Галин Петров Петров е роден на 8 септември 1938 г. в Шумен. Завършва специалността „Химия“ в Химическия факултет на Софийския университет. Последователно там е избран за асистент, доктор по химия, доцент, доктор на химическите науки и професор по органична химия и химия на елементоорганичните съединения.

Ръководи катедра „Органична химия“ в Химическия факултет на Софийския университет (1989–1993 г. и 1995–1999 г.), зам.-декан (1979–1981 г.) и декан (1987–1991 г.) е на Химическия факултет на Софийския университет, ректор е на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ (2000–2002 г.).

Чете лекции по органична химия, органичен анализ, токсикохимия, химия на елементоорганичните съединения, химия на пестицидите в Софийския университет, Шуменския университет и Югозападния университет в Благоевград.

Научните му изследвания са върху синтети, структура и реакционна способност на метални комплекси с полифункционални СН-кисели органични съединения. Автор и съавтор е на над 120 научни публикации.

Проф. Галин Петров установява структурата на над 30 новополучени метални комплекси с полифункционални включително органофосфорни карбанионни лиганди с рентгеноструктурен анализ и други физични методи и работите в тази област са признати за пионерни. Установени са дисоциационни, олигомеризационни и хидролитични процеси в разтвори на редица от получените метални комплекси с алкални, алкалоземни и преходни метали. С помощта на последните са синтезирани редица нови полифункционални органични съединения. Доказани са каталитични свойства на някои синтезирани метални комплекси при реакции на циклизация, преестерификация и др. Получени са серия нови биологичноактивни съединения, включително такива от пиперидин-оксидов тип (белязани със стабилен свободен радикал). Синтезирани и изследвани са нови органофосфорни съединения с пестицидна и растежнорегулираща активност, нови органични съединения и комплекси като антидоти и декорпоратори спрямо фосфорсъдържащи отрови и токсични метални йони. През 80-те години Г. Петров участва в колектив, внедрил получаването на токсично съединение, използвано за изпитване на противоглази в завод „Зебра“ с икономически ефект 4 млн. долара.

Ръководи докторантурата на 6 докторанти и на дипломните работи на над 50 студенти.

Проф. Г. Петров е автор на „Органична химия“ (1981, 1988, 1996 и 2006 г., изд. СУ София), „Познавателни отрови-

те?“ (1984 г., изд. „Наука и изкуство“ София, 1987 г. изд. в Токио, Япония, 1997 г. изд. „Ромина“, София), „Химия органична“ (1996 г. изд. „Ромина“, София), „Помагало по органична химия“ (1997 г., изд. БУ, Благоевград), „Химия за IX и XII клас“ (1984, 1987, 1989, 1992, 2001 и 2004 г., изд. „Просвета“ и „Булвест“, София), „Четива, любопитни факти и задачи по химия“ (1987 г., изд. „Просвета“, София).

Бил е член на редколегиите на списания „Химия и индустрия“ (1988–1991 г.), „Main Group Metal Chemistry“ (Белгия, 1992–1996 г.) и от 1998 г. – на „Годишник на Софийския университет“ (Химия).

Член е на Международната асоциация по теоретична органична химия (WATOC, 1993 г.), Федерацията на европейските химически дружества (работните групи по Органометална химия и по Химия на храните, 1994 г.), Българското химическо дружество (1991 г.), Съюза на учените в България (1968 г.), Дружество на германските химици (2001 г.). Член е на Националния научен координационен съвет по бедствия, аварии и катастрофи към Правителствената комисия (от 1992 г.).

Награден е с медали „1300 години България“, „100 години Софийски университет“ и почетни медали с ленти на Шуменския и Софийския университети.

Честито!

Редколегия

Проф. дн Тодор Пеев на 70 години



Тодор Михайлов Пеев е роден на 21 декември 1937 г. в гр. Бургас. През 1955 г. завършва мъжката гимназия „Г. С. Раковски“ в родния си град, а през 1963 г. – специалността „Химия“ в Химическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. До 1965 г. е учител по химия.

От декември 1965 г. до септември 1997 г. е последователно асистент, ст.н.с. II степен и професор по физикохимия във ВХТИ (сега университет „Проф. д-р Ас. Златаров“) в Бургас. От септември 1997 г. до юли 2004 г. е професор по физикохимия в Югозападния университет „Неофит Рилски“ Благоевград, където се пенсионира.

Специализира по химични приложения на Мьосбауеровата спектроскопия в катедра „Атомна физика“ на Физическия факултет на СУ (1966 г.), в катедра „Радиохимия“ на университета в Санкт Петербург, Русия (1970–1971 г.) и в катедра „Физикохимия и радиология“ на университета „Лоранд Йотвъош“ в Будапеща, Унгария.

Защитава дисертации по приложение на ефекта на Мьосбауер при изучаване на сорбенти и катализатори

(1977 г., самостоятелна подготовка, „Доктор“) и на ката-лизатори за синтез на амоняк и на корозия (1991 г., „Док-тор на науките“).

Съавтор е на „Програмирано помагало по физикохимия“ (1973 г., първото издание в системата на българското висше образование, свързано с програмираното обучение и съставено под негово ръководство), „Програмирано пособие по химия“ (1987 г.) и книгата „И Менделеев ще заплаче – кандидатстудентски бисери“ (2004 г.). Автор е на „Физикохимия във формули и дефиниции“ (1999 г.), „Неорганична химия“ (2003 г.) и „50 години ефект на Мьосбауер в България. Библиография“ (2007 г.).

Проф. Т. Пеев е автор на над 130 публикации в областта на приложението на Мьосбауеровата спектроскопия при изследване на катализатори, корозия и защита от корозия, на желязосъдържащи системи и химия на твърдото тяло, природни обекти, сорбенти, приложение на теорията на информацията в химията, проблеми на висшето образование. Повечето статии са публикувани в реномирани международни и специализирани списания и са цитирани многократно. Участва в над 50 научни конференции и симпозиуми в страната и в чужбина с над 70 доклади и съобщения.

По-съществени негови изследвания се отнасят до: прилагане на Мьосбауеровата спектроскопия като метод за изследване и контрол на катализатори за синтез на амоняк и отчасти за синтез на стирол на всички етапи на използването им – синтез, промотиране, съхранение, отравяне, пасивация, стабилизация, регенериране, корелация между катализи; обследване с помощта на Мьосбауерова спектроскопия и рентгенова дифракция на зони на активна корозия в действащи инсталации за добив и първична преработка на нефт (глава на сондаж, инсталация за атмосферна дестилация на нефт и кондензаторен блок за вакуум дестилация на мазут) и корозия във водно-охладителни циркуляционни системи в „Нефтохим“, Бургас и „Химко“, Враца; механизми на корозионни процеси и влиянието на слаби магнитни полета върху тях; състав на акумулирани корозионни продукти в йонообменни смоли в омекотителни и обезсоляващи инсталации (информация, възможна само от Мьосбауеровата спектроскопия) или случаи на нейонообменна адсорбция в катионно обменни смоли; кинетика и механизъм на формиране на фосфатни покрития и реакции твърдо тяло-твърдо тяло на база параметри на Мьосбауерови спек-

три; синтез на никел-цинкови ферити; магнетитните черни пясъци в района на Бургаския залив и вероятния техен произход; приложение на теорията на информацията към слоестите модели за строежа на атомните ядра (модели на Елзасер и Гьоперт-Майер-Йенсен); проблеми на висшето образование и внедряване на програмираните методи на обучение във физикохимията, качеството на обучението, разработване на учебни планове и програми. Изследователската му дейност е съчетание на теоретични с практически въпроси.

Проф. Т. Пеев подготвя и изнася лекционни курсове „Физикохимия“, „Физикохимия и колоидна химия“, „Кинетика и катализ“, „Адсорбция и катализ“, „Физикохимия на повърхностите и катализ“, „Кинетика на твърдофазови реакции“ пред студенти и курс „Лекционни опити по химия“ за следдипломна квалификация на учители. Ръководени от него студенти са спечелили 4 първи, 2 втори и 3 трети награди от национални и регионални прегледи на ТНТМ.

Проф. Пеев е бил член на редица научни съвети: Научно-методичен съвет по технически средства и системи за обучение към СВО МОН (1973–1981 г.), Научен съвет по неорганична химия и неорганични химични технологии към ВХТИ Бургас (1983–1997 г., като до 1992 г. е негов научен секретар), Научен съвет на Институт по катализ БАН (1993–1998 г.), СНС по неорганична и аналитична химия при ВАК (1992–2004 г.), СНС по физикохимия при ВАК (1999–2004 г.), експертен съвет към Национален съвет „Научни изследвания“ към МОН (2000–2003 г.), Национален експертен съвет по нанотехнологии при БАН (2001–2004). Бил е член на Управителния съвет на Агенцията за регионално развитие на Бургаския регион (1993–1997 г.).

Член е на Съюза на химиците в България и Клуба на българските катализици.

Бил е ректор на ВХТИ в Бургас (1992–1993 г.), ръководи катедра „Физикохимия“ във ВХТИ Бургас (1993–1997 г.), бил е зам.-декан на Природоматематическия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ в Благоевград (1998–1999 г.).

Управителният съвет на Съюза на химиците в България поздравява проф. Тодор Пеев с неговата 70-годишнина и му желае здраве и още много радости от живота.

Н. Найденов